

Ez a sikertelenség annyira elkedvetlenítette Newtont, hogy 13 évig nem folytatta vizsgálatait. Mi lehetett a sikertelenség oka? Az elmélet nem hibás, arról meg volt győződve. Számításaiban felhasználta a Hold sebességét. Keringési idejét és pályáját jól ismerte, abból nem származott hiba. Azonban hibás volt a Föld sugarának az adata. Newton Norwoodnak a hibás fokmérése alapján számította a Föld sugarát. Egyszer (13 évvel később) egy tudományos társaságban beszélgetés közben hírt vette a Picard-féle új fokmérés eredményének. Alig várta, hogy hazakerüljön és számításait a helyesbített adattal megismételje. Följegyezték róla, hogy ekkor olyan nagyfokú izgalom vett rajta erőt, hogy képtelen volt számításait elvégezni. A számításokat barátai végezték el. Teljes sikert aratott. A számítás és a tapasztalat egyezése fényesen igazolta elméletének helyességét.

Még egy újabb próbakö hiányzott elméletéhez, azt azonban ő már nem érte meg. Ha a gravitáció szép törvénye igaz, akkor nemcsak a különböző égitestek, hanem a földi tárgyak is vonzzák egymást. E vonzás természetesen a testek kicsiny tömegei miatt igen kicsiny, nehezen mutatható ki. Ennek kísérleti kimutatása Newtonnak nem sikerült, igaz, hogy nem is bajlódott vele, ő inkább elméleti fizikus volt. Ennek a kimutatása, tehát a gravitáció törvényének megkoronázása Cavendish, majd Eötvös Loránd munkásságának köszönhető.

Newton érdemeinek méltatásakor meg kell még említenünk azt, hogy életének nagy sikerei nem tették elbizakodottá. Eredményeiről nyilatkozva gyakran tett olyan kijelentést, mely okos szerénységét bizonyítja. „Nem csoda, hogy sok mindent látok, hiszen óriások vállán állok” — mondotta Galilei és Kepler munkáira célozva. Ismert mondása a következő: „Én részemről olyan gyermekhez hasonlítom magamat, ki a tenger partján játszik, itt is, ott is egy-egy kavicsot, mely simább, mint a többi, egy-egy kagylót, mely szebb, mint a többi, összeszed, de az igazság nagy óceánja szemei előtt rejtve marad.” Ez a mondása élénk állítja az igazi tudóst. Mert valóban sokat kell tanulnunk ahhoz, hogy megértsük, mily keveset tudunk.

Szombathy Miklós

A BOSZORKÁNY

Luca napja a boszorkányok napja.

Idézzük magunk elé a régi periratok bűnökkel vádolt, megégetésre ítélt alakját. A kénköves füst gomolygó elmosódottságából, a babonák sötét felhőjéből lépjen előnk a boszorkány.

Százados perének újrafelvételét fogjuk tárgyalni.

Itt már nem lesz hüvelykszorító, tüzes fogó, gyűlölködő vagy babonás szomszéd, elfogult, bigott, eszelős képzelődő, vagyonra áhítozó rokon vagy politikai ellenség. Az oknyomozó história lámpása mellett a felvilágosult ember igazságérzete fogja a per adatait kivizsgálni.

Milyen is hát a boszorkány? Az egykori képek szerint rettentően csúnya. Csúcsos süvege alól őszes hajcsomók lógnak az arcába, bütykös kezében görcsös bot s háta alattomosan görnyedt. Így ódalog előnk a boszorkány. Fogatlan szájából rekedt nevetés, szakad ki s a régi feljegyzések sze-

rint, tekintetéből annyi gonoszság árad, hogy vallató bírái háttal állítják, nehogy szemével árthasson.

A boszorkány törékeny alakja tehát egyelőre háttal áll felénk. Maradjon is így, amíg bűnei hosszú jegyzékét felolvassuk és csak azután nézzünk szembe vele.

*

A boszorkány szó a perzsa „büszürkony“ szóból ered.

A boszorkányhit tulajdonképpen olyan régi, mint maga az emberiség, csupán megnyilvánulásai változtak időnként. Nyomai már a babilóniai és asszír kultúrában, az Ószövetség könyveiben fellelhetők, de megtalálhatók az összes népek történetében. A kezdetleges fokon álló népeknél ma is él. Gyökerei az emberiség közös bölcsőjéig, a sokistenhívés korszakáig nyúlnak vissza, amikor is az ember minden jót és rosszat, hasznót és kárt valamely jó vagy rossz szellemnek, illetve istennek tulajdonított.

A boszorkányhit alapja: varázslás által okozható szerencsétlenségtől, károktól és bajoktól való félelem. Ezért azután a kezdetleges ember igyekszik kiengesztelni a rossz szellemeket. Ezért áldoz terméséből és állataiból, ezért loccsant vissza a merített vízből, ezért dob vissza halakat, ezért morgja a harmatot szedő boszorkány vagy pásztor: „szedem, szedem, mindennek felét“. A másik felét pedig annak a láthatatlan hatalomnak ajánlja fel, amelytől az ő fele, a „haszna“ is függ.

Az ártó szellemek és jelenségek kiegyensúlyozására a multban, a népek képzeletében mindig élt az a hit, hogy egyes egyéneknek emberi képességeket túlhaladó, természetfeletti hatalmuk van, s ezek istenek és démonok segítségével, titkos tudományuk erejével embereket, állatokat gyógyíthatnak, de meg is ronthatnak. Ugyanezek az időjárást is szabályozni, eseményeket megjósolni is képesek. Ezek voltak a varázslók.

Ösfoglalkozásában az emberiség léte a természeti erőktől függött. Ha nem volt eső, kiégett a legelő, a vetés, a jégeső pedig elverhette a termést. Ember és állat tápláléka tehát az időjárástól függött. Ezért azután a szélsőséges időjárás mellett igen nagy jelentősége volt a harmatnak, mely nap-nap után felüdítette a természetet.

A harmatot már az Ószövetség a föld zsírjának nevezi. A néphit hálából megteszi a termékenység általános jelképének.

Az ember a természetben önmagára ismer. Örökös küzdelme testi erejét is, képzeletét is lefoglalja. A természet három legfőbb eseménye: a születés, megtermékenyülés és elmúlás foglalkoztatja leginkább és ezeken keresztül a természetet megismeresíti. Így alakul ki a mese, a monda, a költészet és az ősvallás.

Az állattartó népeknél, — mert nem az állatok húsból, hanem termékeiből élnek, — roppant fontossága van a tejnek. Ebből nyerik a vaját, a sajtot, esetleg erjesztett szeszes italukat. A tej végtelen megbecsülésének, a tejért való aggodalomnak azonban van még egy forrása s ez a néplélek csirájáig nyúlik vissza.

A csecsemő életében nagy esemény az elválasztás időszaka. Az anyatejjel való táplálása a gondtalan korszak életében s ennek a mindent megadó, vesződégmentes tápláléknak megvonása bizonyos haragot kelt a csecsemő lelkében. E közvetlenül tapasztalt rossz emlék zsenge ifjúságában mély nyomokat vés tudatába s a tej elvesztésének fenyegető lehetősége örökre benne marad. A pásztorokodó ősember még hosszú ideig képtelen

arra, hogy a tej mennyiségét és minőségét a tejelő állat élettani körülményeinek tudja be.

A kezdetleges nép pásztorkodó közösségében az első szellemi pályán mozgó ember a samán, a táltos, aki nem gyűjt, nem termel, hanem népének abból a kezdetleges hitéből él, hogy a jót és rosszat irányítani lehet, a varázslat praktikája az ember szolgálatába állítható. E hatáskörre tartják a kezdetleges népek ma is papjaikat és varázslóikat. Ezekről elvárták, hogy az időjárást szabályozzák, törzsük a harcban győzzön, a döghalált, betegséget elűzzék (lehetőleg az ellenséges törzshöz), az állatállomány gyarapodjék, a törzs pedig szaporodjék.

Az ősmagyarok papjai, a samán és táltos mellett valószínűleg voltak még az alacsonyrendű munkák és szertartások végzésére női papok, illetve jósnőfélék is. Ezekre a magyar „strigák”-ra vonatkozott Könyves Kálmán királyunk tiltó rendelkezése. Ezeket a régi strigákat Európa-szerre vámpírszerű tulajdonságokkal vádolták, vagyis, hogy az emberek vérével táplálkoznak. A pogány idők strigája meghal, hogy helyet adjon a keresztény századok boszorkányának.

A keresztény középkor századaiban a boszorkány hatalmát az ördögnek tulajdonították, s ezért indult meg az a szégyenteljes és gyötrelmes kínzóhadjárat, melyre vonatkozó adatok olvasása felháborodást kelt a mai emberben.

Büszkén állapíthatjuk meg, hogy ezek a minden emberi magasabbrendűséget és irgalmat nélkülöző, s a beteges lélek minden torzulatát mutató boszorkányvallatási kínzások Nyugatról csak a XVI. század elején jutottak el hozzánk. És megnyugodva vehetjük tudomásul, hogy nálunk a babona és boszorkányhit fénykorában, a XVI. és XVII. században, kétszáz év alatt sem égettek meg annyi boszorkányt, mint a művelt Nyugaton egy év alatt.

Nyugat-Európában a XVI., XVII. és XVIII. században kb. 20.000 embert égettek meg, míg nálunk ez idő alatt legfeljebb 200-at végeztek ki. És az az érthetetlen, hogy Európában akkor lobban magasra a boszorkánymáglya lángja, amikor a tudományok és művészetek újjászületése virágzik, mikor minden halad és megújulóban van.

Ezek a szerencsétlen öregasszonyok a legképtelenebb bűnöket ismerték be a kínzások során. A legkisebb bűn az volt, hogy a sátánnal bűnös viszonyra léptek. Több mint valószínű, hogy ezek a vallatások során előbb megőrültek a kintől, s csak azután „vallottak”. Nagyon kevés élte túl e vallatási módot. Azonkívül — mint minden időben — ekkor is lehettek beteglelkű nők, idegbajos teremtetések, akik tetszelegtek egy ilyen szerepben, avagy a hallottakat annyira átélték, hogy mint saját élményüket mondták el.

Ezidőben a magyarországi boszorkánynak három főbűne volt: a tejet elvitte vagy megrontotta, a harmatot, a föld zsírját elvette, s végül az esőt eladta zsákban a törökországi boszorkányoknak. Ezeken a főbűnökön kívül még több mellékfoglalkozása is volt. Ilyen volt az ember és állat megrontása, a kuruzslás és a bűbajoskodás. Bűbajos asszonyoknak is nevezték őket. Szemtől-szembe bizonyára nem szólíhatták őket boszorkánynak. Ha valaki megbetegedett, azt mondták, hogy „elkötötte” a boszorkány. Ha javult, úgy mondták, hogy „megoldotta kissé”. Ilyenkor ráüzentek a boszorkányra, vagy ígérték neki, vagy megfenyegették.

Tagadhatatlan, hogy a boszorkány főleg abból élt, hogy félték tőle. Igyekezett is — bár sokszor vesztére — ezt a félelmes hitet táplálni.

Azonfelül, ha varázsszerei, orvosságai között nem szerepeltek volna ilyen szerek, mint pl. emberzsír, emberi agyvelő, döglött tehén teje, akasztott ember kötele, Szent Iván éjjelén szedett szárított béka, senki sem hitt volna tudományában. Ezek mind olyan szerek voltak, amiket a tisztas háztartás polcáról nem lehetett csak úgy leemelni. Hozzá tartozott még a praktikához, hogy ezeket az orvosságokat éjjel, veremben vagy pincében kellett megfőzni, tehát így senki nem ellenőrizhette az alkatrészek valódiságát.

Néha a szüle még azt is állította, hogy csak úgy lesz hatékony a szer, ha új fazékban, új csuporban főzi s miután neki ilyen nem volt, edényt is kért, a kikötött fizetségen túl. Ezt azután többnyire „elfelejtette” visszaadni. No de ki is főzte volna meg benne tyúklevest az emberzsír vagy szárított békacsont után?! — Hiába! Élni is kellett. Ha elárulja, hogy ő csak egy egyszerű, közönséges, köszvényes vénasszony, ki hitt volna orvosságában vagy varázsszereiben?

Azt mondják különben, hogy minden nő született kuruzsló. Ez igaz is. Van olyan nő a világon, aki valamely háziszert, gyógyszert, módot és gyógymódot ne ajánlott volna? Lehetetlen. Tehát íme, a boszorkányt a megélhetésén túl, született hajlama is hajtotta erre a „pályára”.

Hátra van még a dolognak az az oldala, hogy hogyan lett a boszorkányból boszorkány.

Bár a boszorkány igyekezett mindig idősebbnek látszani — ugyanis az ő korában és állásában már minden mindegy volt —, soha nem volt olyan öreg, mint amennyinek mondogatta magát. Mindig hozzácsapott egy-két évtizedet. — Fontos tény azonban az, hogy a *boszorkány volt egyszer egészen fiatal is*. Ez a fiatalkor bizony legtöbbször kissé viharos volt. A boszorkány ugyanis a mai nyugtalan lélek őse, aki szeret a maga külön útján járni, aki mindenről másképp gondolkodik, mint a többiek, aki tücsökként elhegedüli a téli ételmet, a gondtalan nyugalmat, aki szeret kóborolni, s végül olyan, akit hely és személy nem tud lekötni. — A társadalom pedig már akkor is férfiakból és nőköl állott s a rendes fehérnép a külszínre sokat adott. A nyugtalanvérű fiatal boszorkánynak ez a helyzet nagyon megfelelt. Ha férfinak születik, táltosnak vagy garabonciásnak vallja magát, így pedig azt vállalta, amit az adottságokból kívácsolni tudott. Természetesen a leglenézettebb volt. Hosszú idő és sok érdem kellett ahhoz, amíg fel tudta magát küzdeni a bába becsült mesterségére. Akkorra már a falu vagy városka legénytársadalma megemberesedett, családja volt és sok mindent hajlandó volt elfelejteni. Így azután a bába-boszorkány közelebb húzódott a társadalomhoz. Ennek oka részben az volt, hogy meg akart élni, részben — ha lazán is — valahová tartozni kívánt. Nyilván öregedett. Bábára pedig mindig szükség volt s ez a foglalkozás leginkább alkalmas volt arra, hogy a háztájak ügyes-bajos dolgaival, körülményeivel megismerkedjék. Lehet, hogy olykor vissza is élt vele. Most azután már csak kissé öregednie kellett, hogy boszorkányi rangra juthasson.

Fel kell tételeznünk, hogy a boszorkány — minden hibája mellett — okos és értelmes volt, különben elkallódott volna az élet viszontagságaiban. Feltétlenül jó emberismerő volt és nyilván jól tudott az emberek nyelvén beszélni. Tudjuk ma is, hogy a meggyőző szónak néha nagyobb ereje van, mint a legdrágább orvosságnak. Tudjuk azt is, hogy a gyógyulásnál mily nagy szerepet játszik a hit. Ha a hajdani beteg hitt a varázslás praktikájában, a csodaszerek gyógyító erejében, akkor könnyebb betegségeknel fel-

tétlenül használt is neki. Mert elsősorban is ott volt a természet hatalmas ereje, mely a szervezet helyreállításán szívós erővel munkálkodik, azonfelül ott volt az idő. Gyomorrontásnál és hűlésnél, ha a boszorkány ágybafektette és akármit is kötött nyakába, bármit is mormolgatott felette, egy-két nap alatt feltétlenül meggyógyult az illető. Ha pedig súlyos volt a baj és a beteg a varázsszer ellenére is „meghótt“, az öreganyó ilyenkor a felelőséget valami gonosz szellemre hárította.

Amint látjuk, a boszorkány az emberek tudatlanságából és babonás hitéből élt, s mint felvilágosodott egyén, magában nevetgetett saját hókusz-pókuszain. De azért ne vegyünk el tőle minden érdemet. Nagyon jól tudjuk, hogy a füveknek milyen gyógyító hatásuk van. Közülük nem egy máig is alapja egyes orvosságoknak. Ha a boszorkány csakugyan törekedett arra, hogy a gyógyfüvek hatóerejét megismerje, sokakat meg is gyógyíttatott.

Mint öregasszony, korán feküdt, korán ébredt, kedvére járhatta a réteket-erdőket. Ilyenkor hihették szegény szüléről, hogy szedi a föld zsírját, a harmatot. Lehet az is, hogy holdfényes éjjeleken, aludni nem tudván, künn barangolt, füveket szedett. Meglehet, hogy olykor-olykor — nehogy közönséges öregasszonynak nézzék, hisz ilyen a faluban is volt elég — lepedőt is huzogatott a harmatos fűvön s ha kíváncsiskodót sejtett a közelben, lehetséges, hogy ki is facsarta azt a csuporba. Mindez azonban még nem volt elég ok a megégetésre.

De menjünk tovább. Lehettek nagyobb bűnei is. A mai falusi nép, a mai vénasszonyok is nagyon sok orvosságot és háziszert ismernek, ami több, mint a kamilla. Gondoljunk az anyarozsra, a farkascseresznyére, a beléndekre, a nadragulyára. Ezekkel bizony ölni is lehetett. De viszont ismerünk étvágygerjesztőt, hűlés elleni és vértisztító teákat is.

Említésre érdemes, hogy a szegedi boszorkányperek igen gyakran emlegetnek egy mérges növényt, amelynek „szicsány“ volt a neve. Ez lehetett a mai arzén dédszüleje. Roppant veszedelmes mérgező növény volt, amivel főleg az állatállományt pusztították a rosszakarátú kezek. Akinél ilyen találtak, ott már nem volt kétséges a bűnösség megállapítása. Itt már nagyon gyakran találunk a perekben férfineveket is, ami Nyugaton általános volt. Ez sok alkalmat szolgáltatott arra, hogy egyesek ellenségeiket alaptalanul bevádolhassák. Egy ilyen vádból tisztán kikerülni szinte lehetetlen volt. Ha vagyonos embert perbefogtak, örülhetett, ha életét megmenythette.

Szent György napjához, amely április 23-ra esik, csodálatosan sok népi babona és népszokás fűződik. Megjegyzendő azonban, hogy április 23-ika volt a római pásztor ünnepnapja is. Valószínű, hogy ez a nap ősi ünnep volt, amikor a természet megújulását, a tavasz megérkeztét ünnepelték. Egyben ez a nap jelentette a hosszú bőjti időszak megszűntét is. A római pásztor e napon meleg tejet és kölest áldozott és isteneihez fohászkodott, hogy maga és nyája egész évben megmenekedjék a boszorkányok megrontásától, a farkastól, s hogy fűben, tejben ne legyen hiány. Utána harmatban megmosta a kezét. — Íme, itt is kísért a *harmat*, a *tej* és a *fű*. Az áldozott köles is előfordul a magyar vidékek babonáiban. Ha kölessel szórják körül Szent György éjjelén az istállót, a boszorkány csak úgy tud tejhez jutni, ha minden szem kölest külön-külön felszed, de akkorra már szerencséje megvirrad. Ajánla-

tos még a tehén tögyét foghagymával bekenni. A foghagymát sok helyen boszorkányhagymának is nevezték.

Nem megvetendő védekezés a boszorkány ellen, ha a tehén szarvára csalánkoszorút akasztanak, mikor először hajtják ki a legelőre, vagyis Szent György napján. Tanácsos, ha a falu asszonyai ez éjjel szintén kimennek a határba harmatot szedni és harmattal készített pogácsával megetetik a teheneket. Így nem fog rajtuk a rontás. Tudnivaló, hogy Szent György éjtszakáján a legnagyobb a boszorkányok ereje; ezt ők is jól tudják, mert hajnalig garázdálkodnak az emberek között.

A néphit azt tartja, hogy karácsonykor az éjjéli misén, Luca-székére állva, meg lehet lesni a boszorkányokat. Ezeknek a felismert boszorkányoknak tehénszarvuk és tejszaguk van. Itt láthatjuk újra a tehén és tej kapcsolatát a boszorkányhoz, ehhez jön még az, hogy a Luca-széke tulajdonképpen fejőszék.

Igen megokolt különben, hogy az öregasszonyoknak tejszaguk volt, miután fogatlanok lévén, főtáplálékuk a tej volt, tehát nem lehetett — mondjuk — vaddisznó-szaguk. Gyanús volt az az öregasszony, aki Luca napján tejet kért. Tekintettel arra, hogy az öregasszonyok abban az időben is igen gyakran lehettek olyan helyzetben, hogy minduntalan „kölcsonkérjenek“ valamit, s miután a tejet szerették legjobban (kávé akkor még nem volt), természetes, hogy azt kérték. De máskor is kérték, nemcsak Luca napján.

Ezek a babonák olyan elterjedtek voltak az európai népek között, hogy nyelvhatár nem is számít. Egészen csodálatos, hogy a néplélek mennyire egyforma, emlékei, hagyományai mennyire azonosak.

A boszorkányperek felülvizsgálatát, illetve megszüntetését egy asszonyuralkodó: Mária Terézia rendelte el. 1758-ban a perek iratait és magukat a gyanúsítottakat Bécsbe szállíttatja. Ez a rendelkezés nagy feltűnést, de még nagyobb rosszallást keltett. Így szól a rendelkezés hivatkozó része: „mert azt a durva tudatlanságot, amellyel az igazságszolgáltatást megrontják, nem lehet túrni“.

A legfiatalabb és közismert európai boszorkány, akit megégettek, Jeanne d'Arc¹ volt. Legendás szép alakja számtalan költői alkotást ihletett meg. 1431-ben égették meg az angolok, 1456-ban már felmentették a vád alól, de csak 1920-ban tisztázódott végkép ügye, amikor is szentté avatták.

A mi szegény öreg házi boszorkányunk távol áll ilyen nagy megtiszteltetéstől. Ő a névtelen boszorkány. Csupán némi elégtételadást nyújthatunk neki perújításunk során.

Annyit bátran megállapíthatunk, hogy fiatalkori homályos szereplése után bábáskodik, majd gyógyít, tehát hasznos tagja is a társadalomnak. Hogy azután tevékenykedéséért némi pénzt és természetbenieket kér, nem ítéltető el teljesen. Ezekből éppen csak hogy eltengődött, mert nincs rá példa, hogy a boszorkány végrendelkezni volt kénytelen hátrahagyott javai felett.

Nem természetfeletti alak. Elhagyott öregasszony csupán, aki családtalan és kitzasztott. Nemcsak a falun, de a törvényen kívül is áll. Érdeke, hogy árthatónak higgyék, különben bárki kezét emelné rá és nyomorúságos életét senkin sem keresnék.

¹ Ejtsd: zsándárk.

Ha nincs mestersége, miből élt volna? Így is elkerülve édegett. Hátha úgy volt, a töröttszárnyú hollót úgy szedte fel, hogy el ne pusztuljon, meg ne fagyjon; fekete macskáját pedig úgy verték ki a faluból, mint szerencsétlenséget hozót. Az pedig vackot, otthont keresve, vonszolta el magát a boszorkány kunyhójáig és kérte be magát. És hátha az öregasszony is társat keresett, hogy legyen kihez szólnia s ne kelljen az ajtófélfával beszélgetnie? Tehát így népesítette be kunyhóját visszataszító állatokkal, — amilyenek senkinek sem kellettek. Soha nem hallhattuk, hogy a boszorkány körül takaros üsző, vagy kövérkés süldő sündörgött volna. Ezeknek gondját hamarosan leemelték volna soványka válláról. Így azután az maradt, ami maradt. A fekete macska, meg a töröttszárnyú varjú. Hogy azután ezeken kívül még kígyó és béka is kéretlen betolakodott hozzá, arról mit sem tehetett. Ajtaja valószínűleg nem légmentesen záródott, s a padlózat sem lehetett ismeretes nála. Miután azonban rájött, hogy ezek a kíséző jelenségek mennyire illenek hozzá, a félelemkeltést nagyszerűen szolgálják, megtette őket állandó lakóknak. Ha kiveri őket, nem mondhatta volna el kortársa, hogy „kígyó-békát kiabált rám“, vagyis minden rosszat és csúnyát. És egészen bizonyos, hogy az anyóának jó szíve is volt. Lehet, hogy néha, titokban meg is símogatta őket. Nő volt, asszony volt, ha boszorkány volt is. Ime, megfordult a boszorkány. Fáradt, sovány, rongyos, riadtszemű öregasszony csupán, akinek egy kicsit ravaszkodnia-hazudoznia kellett, hogy éhen ne vesszen, miután akkor még nem volt öregségi biztosítás.

Talán... mentsük fel őt!

Vas Olga

AZ ELŐADÁSOK PROBLÉMÁI

Munkatársaink leveleiből s általában szerkesztői gyakorlatunkból lépten-nyomon élénk mered a célszerű népművelési előadás sok-sok nehézsége. Ezek elsősorban tárgyiak. A legszükségesebb, mindig időszerű kérdéseket (gümőkór, alkoholizmus, állampolgári magatartás stb.) újra meg újra elővegyük-e? De ha igen, akkor hogyan tegyük élvezhetővé a fölmelegített ételt új találással, változó mártással? Az elmaradhatatlan témák mellett, melyek legyenek az időről-időre változók? S milyen témakör hány százalékkal szerepeljen tantervünkben? Végül alkalmi előadásaink tárgyait ki és hogyan tartsa nyilván? Nem lenne-e jó egy előásnaplót, amelyben minden népművelő az év elején előjegyezné magának a fontosabb napokat, melyekhez előadást fűzhet (a nemzeti ünnepeken kívül a fák és madarak napja, anyák napja, esetleg helyi évfordulók), s ebbe a naptárba nem volna-e célszerű beiktatni az évközben váratlanul támadt alkalmakat (ilyen alkalom volt a bécsi döntés, amely után Erdélyt újra pontosabban meg kellett ismerni)? Aztán a rendszeresség kérdése. Mert éppoly nagy hiba volna a népművelésben összefüggő, egész tananyagokat iskolásan előírni, mint ahogy végzetes az egyéni kedv szerint széthulló előadások. De mindezekon felül: alig van ma népművelő, aki el tudja találni (bármely fokon) a legalkalmasabb hangot és modort, amellyel a leírt cikktől eltávolodhatik s közönségét nemcsak le tudja kötni, de további előadásokra is vonzza.

A Magyar Lélek négyesztendei tapasztalatok után az eddiginél is fokozottabb mértékben kutatja, keresi az igazán jó előadásokat. Kéri kedves munkatársait, adjanak témavázlatokat, vagy legalább témaötleteket; írják meg, miről szeretnének előadást olvasni, vagy milyen tárgy megírására vállalkoznak.

H. J.